

PM Slutrapport

Datum
2022-05-31

Rapport – Uppdragsdirektiv gällande utredning av samverkan avseende syn- och hörselinstruktörer

Sammanfattning

En lokal arbetsgrupp med representanter från Region Dalarna och Dalarnas kommuner fick till uppdrag att ta fram en samverkansöverenskommelse mellan regionen och kommunerna i Dalarna. Syftet var att klargöra ansvarsfördelning mellan regionen och kommunerna gällande behandling och stöd till personer som omfattas av syn- och hörselrehabilitering.

I uppdraget ingick även att ta fram en uppdragsbeskrivning för syn- och hörselinstruktörer.

Under första halvåret 2022 har arbetsgruppen genomfört sju möten, de flesta på distans.

I rapporten beskrivs regionens och kommunernas ansvar för målgruppen kortfattat.

Förslag med exempel till uppdragsbeskrivning för kommunernas syn- och hörselinstruktörer har tagits fram liksom olika åtgärder som avser egenvård.

Kontakt har tagits med brukarorganisationerna inom syn- och hörselområdet som fått möjlighet att inkomma med synpunkter.

I dag finns det tre kommuner i Dalarna som har syn- och hörselinstruktörer anställda. Deras uppdrag ser olika ut beroende på utbildningsbakgrund och grundprofession. Det är inget lagkrav att ha syn- och hörselinstruktörer. Därmed ser vi det som svårt att ta fram en samverkansöverenskommelse mellan region och kommuner då möjligheten att samverka är mycket begränsad.

1. Bakgrund och nuläge

Under de senaste 15 åren har antalet kommuner som har syn- och hörselinstruktörer sakta minskat. Orsaken kan vara att det ej finns något lagutrymme fastställt som tydligt pekar på ett sådant uppdrag för kommunerna. När en syn- och hörselinstruktör har gått i pension har kommunen ofta valt att inte tillsätta tjänsten igen.

PM Slutrapport

Datum
2022-05-31

I Dalarna finns i nuläget fyra kommuner som har syn- och/eller hörselinstruktörer anställda. Det är Borlänge, Gagnef, Malung-Sälen och Smedjebackens kommuner. Från juli 2022 kommer det att vara tre kommuner då hörselinstruktören i Smedjebacken går i pension.

Utbildningsbakgrund, erfarenhet och uppdrag hos kommunernas syn- och hörselinstruktörer har under åren varierat stort, vilket det även gör idag. Detta har medfört att arbetsuppgifterna för syn- och hörselinstruktörerna ser olika ut i kommunerna. Något vi även känner igen från andra delar av landet.

Synskadades riksförbund (SRF) och Hörselskadades riksförbund (HRF) har aktualiserat frågan om samverkan mellan Region och kommuner gällande uppdrag och ansvarsfördelning, genom en skrivelse/rapport "Satsa på syn- och hörselinstruktörer" 2020-03-23.

På välfärdsrådets möte i mars 2021 beslutades att ge länsnätverket för förvaltningschefer i uppdrag att genomföra en utredning för att identifiera behov av samverkan mellan kommunerna och regionen avseende yrkeskategorin syn- och hörselinstruktörer.

På länsnätverkets möte för förvaltningschefer i april 2021 godkändes att styrgruppen för länschefsnätverket skulle ta fram ett uppdragsdirektiv till LPO RHF för vidare genomförande av välfärdsrådets uppdrag.

2. Uppdragsbeskrivning

Uppdraget var att ta fram en samverkansöverenskommelse med syfte att klargöra ansvarsfördelning mellan regionen och kommunerna angående råd, behandling och stöd till personer som omfattas av syn- och hörselrehabilitering.

I uppdraget ingick också att ta fram en gemensam uppdragsbeskrivning för syn- och hörselinstruktörer i Dalarna.

3. Lokal arbetsgrupp (LAG)

LPO RHF föreslog följande sammansättning av arbetsgruppen.

- Sammanställande – Gunilla Fransman, verksamhetsutvecklare Hörcentralen, Region Dalarna
- En representant från syncentralen, Region Dalarna
- En representant från hörcentralen, Region Dalarna
- En representant från syninstruktörerna i Dalarnas kommuner
- En representant från hörselinstruktörerna i Dalarnas kommuner

PM Slutrapport

Datum
2022-05-31

Sofia Knöös, verksamhetschef Dalarnas hjälpmedelscenter, Region Dalarna, och ledamot i LPO RHF fick i uppdrag att bistå LAG samt vara länk till LPO RHF.

4. Aktivitetsplan och mål

En mötesplan med sju planerade möten under januari-maj togs fram. Arbetsgruppen fick till uppdrag att rapportera regelbundet till verksamhetschef inom Syn och hörsel i Region Dalarna.

Rapportering till Länschefs nätverket skulle ske den 28 januari samt till LPO RHF den 18 mars och 29 april.

Målet var att slutföra uppdraget och rapportera till Länschefs nätverket den 9 juni och till Välfärdsrådet den 16 juni.

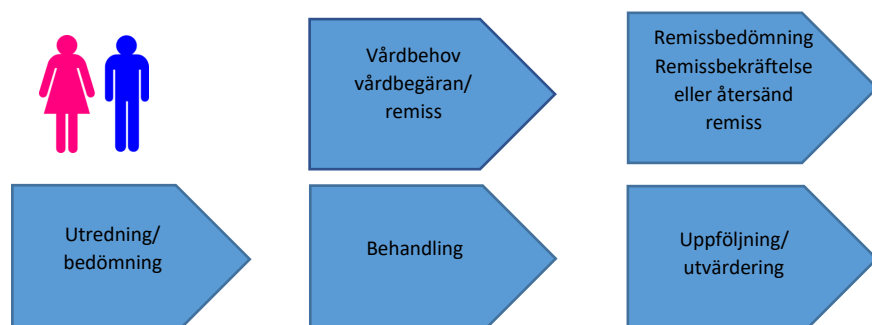
5. Målgrupp

Personer med syn- och/eller hörselnedsättning/dövhet som omfattas av åtgärder inom regionens syn- och hörselrehabilitering och/eller har behov av kommunala stödinsatser i hem/boende.

6. Regionens ansvar

Hörsel och Syn Region Dalarna ska enligt hälso- och sjukvårdslagen (HSL) bedriva habiliterings-/rehabiliterings- och tolkverksamhet för personer med hörsel- och synnedsättning.

Regionen har rehabiliteringsansvar. Legitimerad personal inom regionen (syncentral och hörselvård) ansvarar för utredning/bedömning, behandling och uppföljning/utvärdering enligt nedanstående rehabiliteringsprocess.

PM Slutrapport

Datum
2022-05-31

Utredning/bedömning

Här ingår bedömning av rehabiliteringsbehov. Utredning sker genom syn- eller hörselundersökning samt kartläggande samtal med patient.

Behandling

Här sker en planering och en individuell rehabiliteringsplan med mål tas fram. Rehabiliteringsinsatser kan ske individuellt eller i grupp.

Uppföljning/utvärdering

Rehabiliteringsplanens mål följs upp och utvärderas. Beslut tas om eventuella fortsatta åtgärder eller avslut av rehabiliteringsprocessen. Information om egenvård.

Uppföljning på verksamhetsnivå sker genom deltagande i kvalitetsregister.

Förskrivningsprocessen ingår som en del i rehabiliteringsprocessen och består av följande delar:

- Prova ut, anpassa och välja specifik produkt
- Informera
- Instruera och träna
- Följa upp samt utvärdera funktion och nytta

Om behov förändras eller nytt behov uppstår kontaktas förskrivande enhet. Det samma gäller vid behov av reparation och service av förskrivet hjälpmedel.

Regionen samarbetar med de kommuner som har syn- och hörselinstruktörer anställda. Patienter/brukare erbjuds kontakt genom att regionen:

- lämnar ut information med kontaktuppgifter till kommunens syn- hörselinstruktör
- kontaktar syn- och hörselinstruktör när behov av stödinsatser finns. Regionen inhämtar då patientens samtycke.

Regionen erbjuder och sammankallar kommunens syn- och hörselinstruktörer till informationsträffar för erfarenhetsutbyte två gånger/år.

Nya syn- och hörselinstruktörer erbjuds kostnadsfri auskultation på syn- och hörcentral.

7. Kommunens ansvar

Kommunernas ansvar för personer med syn- och eller hörselnedsättning styrs av socialtjänstlagen (SoL), hälso- och sjukvårdslagen (HSL) samt lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS).

PM Slutrapport

Datum
2022-05-31

Societjänstlagen reglerar kommunens ansvar för människor som av fysiska, psykiska eller andra skäl, exempelvis funktionshinder, möter svårigheter i sin livsföring.

Kommunen ska genom uppsökande verksamhet och på annat sätt främja förutsättningarna för goda levnadsförhållanden samt svara för omsorg och service, upplysningar, råd, stöd och vård till enskilda.

Kommunen ansvarar för att anmäla nya syn- och hörselinstruktörer till Regionen.

Syn och hörselinstruktör lämnar aktuell informationsfolder från sin egen kommun till regionen gällande syn- och hörselinstruktörens arbetsuppgifter.

8. Uppdragsbeskrivning för syn-och hörselinstruktör

De som idag är anställda som syn- och hörselinstruktörer inom Dalarnas kommuner har olika utbildningsbakgrund och olika uppdrag. Deras tjänster kan vara kombinerade med andra uppdrag utifrån grundprofession. Den tid som de har avsatt för sina uppdrag varierar utifrån andra uppdrag och tjänstgöringsgrad.

Syn- och hörselinstruktörer bistår och tränar personer med syn- och/eller hörselnedsättning för att de ska öka sin förmåga att bli så självständiga som möjligt i sina dagliga liv.

Nedan listas exempel på arbetsuppgifter som kan förekomma för syn- och hörselinstruktörer.

- Att stötta i träning och stimulera till användning av syn- och hörhjälpmedel
- Att anpassa miljön i hemmet och underlätta dagliga sysslor, t ex genom att märka upp och ge råd
- Att förebygga risker för olyckor, särskilt fallolyckor, t ex informera om att ta bort sladdar och mattor
- Att utbilda samt informera och ge råd till personal i hemtjänsten och särskilda boenden
- Att stötta i kontakter med hörcentral och syncentral
- Att genomföra enkel felsökning av förskrivna syn- och hörhjälpmedel samt vid behov avhjälpa enklare fel
- Att informera om t ex bibliotekets tjänster, brukarorganisationer etc.
- Att informera om sitt uppdrag som syn- och hörselinstruktör

PM Slutrapport

Datum
2022-05-31

9. Egenvård – patientens/individens ansvar

Här ingår åtgärder utanför hälso- och sjukvården som individen ska göra på egen hand. Vid egenvård kan individen behöva stöd av någon närstående eller annan person för att utföra egenvården. Syftet är att individen utifrån egna förutsättningar, förmågor och möjligheter ska få ett så självständigt och aktivt liv som möjligt.

Här följer exempel på egenvårdsåtgärder

- Att använda erhållet hjälpmedel på det sätt man fått information om (anvisning/bruksanvisning)
- Att regelbundet sköta och rengöra sitt hjälpmedel
- Att byta förbrukningsartiklar som behövs för att hjälpmedlet ska fungera, t ex batterier, slangar, vaxfilter, glödlampor
- Att kontakta hörcentral/syncentral vid skada eller fel eller när nytt behov uppstår (ex vid upplevelse av försämrad hörsel/syn)
- Att vid behov göra inköp av egenansvarsprodukter
- Att vid behov ta kontakt med aktuell patientförening

10. Brukarorganisationer

I Dalarna finns följande brukarorganisationer inom syn- och hörselområdet:

- Dalarnas Dövas Förening (DDF)
- Förbundet Sveriges Dövblinda (FSDB)
- Hörselskadades Riksförbund (HRF)
- Synskadades riksförbund (SRF)

I arbetet med denna rapport informerades brukarorganisationerna och de fick möjlighet att inkomma med synpunkter.

De synpunkter de lämnat till oss visar att de tycker att det är viktigt att kommunerna anställer syn- och hörselinstruktörer och att det ska finnas möjlighet för mindre kommuner att samverka.

SRF menar att om det finns syn- och hörselinstruktörer i varje län kan de bilda ett nätverk. De kan vara med på träffar för personer med syn- och hörselnedsättning och få utbildning av brukarorganisationer.

SRF har särskilt påpekat att det från kommunens sida inte handlar om rehabilitering utan stöd i den dagliga situationen.

DDF vill uppmärksamma oss på gruppen äldre döva med teckenspråk som första språk. Det är en grupp som kan behöva stöd och stimulering i vardagen.

PM Slutrapport

Datum
2022-05-31

År 2020 så gjordes en gemensam skrivelse av SRF och HRF där de vill att Sveriges kommuner utvecklar stödet till syn- och hörselinstruktörer för att fler kommuninnevånare skall kunna bevara sin självständighet.

Skrivelsen "Satsa på syn- och hörselinstruktörer", lämnas som bilaga till denna rapport.

11. Slutsats och diskussion

Det har inte varit möjligt för oss att komma fram till en samverkansöverenskommelse mellan region och kommuner. Vi beskriver vilka ansvarsområden region och kommun har utifrån lagkrav.

Uppdragsbeskrivningen för syn- och hörselinstruktörer får ses som ett förslag.

En av anledningarna är att de som idag är anställda som syn- och hörselinstruktörer har olika utbildningsbakgrund och olika uppdrag. Deras tjänster kan vara kombinerade med andra uppdrag utifrån grundprofession. Den tid som de har avsatt för sina uppdrag varierar utifrån andra uppdrag och tjänstgöringsgrad.

En annan anledning är frågan om vem som bär ansvaret efter avslutad rehabilitering/förskrivning av hjälpmedel. Är det kommunerna eller individen själv?

Behov som uppstår efter avslutad rehabilitering handlar ofta om hantering av teknik och stöd i det dagliga livet. Det kan t ex gälla att få stöd vid träning av handhavande, rengöring av hjälpmedel eller hantering av appar i mobiltelefonen. Ses det som egenansvar eller ett stöd i det dagliga livet?

Kommunerna är självstyrande och varje kommun behöver tydliggöra vilka insatser de kan erbjuda individer som inte klarar sitt egenansvar. Det är inget som vår arbetsgrupp kan besluta om.

Arbetsgruppens deltagare ser fördelar med att syn- och hörselinstruktörer finns i alla kommuner. Det skulle innebära en mer likvärdig vård för alla oavsett bostadsort. Många åtgärder, som inte kräver regionens kompetens, skulle kunna lösas snabbare och vara mer lättillgängliga.

Arbetsgruppen välkomnar ett fortsatt samarbete mellan region och kommuner gällande personer med syn- och eller hörselskada/dövhet. Det skulle ge ett mervärde för enskilda individer.

PM Slutrapport

Datum
2022-05-31

Arbetsgruppens deltagare:

Gunilla Fransman, verksamhetsutvecklare och sammankallande,
Hörcentralen, Region Dalarna

Jenny Hästö, leg. arbetsterapeut Syncentralen, Region Dalarna

Emma Hedlund, leg. audionom Hörcentralen, Region Dalarna

Elisabeth Johansson, anhörigkonsulent och syn- och hörselinstruktör,
Gagnefs kommun

Ulrika Storerkers, leg. arbetsterapeut med syn- och hörseluppdrag, Borlänge
kommun

Bilaga:

Satsa på syn- och hörselinstruktörer, SRF och HRF 2020-03-23